

Kitap Tanıtımları

Belirsizlik Toplumu'nun Krizi

Editör: Yrd. Doç. Dr. İnci ÇINARLI

Beta Yayınları, 2009

Uluslararası ilişkiler, sağlık, tıp, iletişim, ekonomi, işletme, antropoloji, sosyoloji, ekoloji gibi çeşitli disiplinler tarafından ele alınan 'risk' ve 'kriz' konularının modernite ile birlikte gündelik yaşantımızı kuşattığı günümüzde, belirsizlik / kaos / tehlike / tehdit gibi kavramlar bir dönüşüm içindedir. Özellikle de 9/11'den bu yana topografisi değişen terörizmin, ekolojik risklerin, yeni salgınların (H1N1 veya halk arasındaki ismiyle domuz gribi gibi), ekonomik kriz gibi sorunların olumsuz etkilerinin ulusal sınırları aştığı ve risklerin hesap edilebilirliğinin, kamu güvenliğinin sürekli sorgulanır olduğu yüzyılımızda, 'belirsizliğin hâkimiyeti' dünyamızı tehdit etmektedir.

Editörlüğünü Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler Anabilim Dalı öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. İnci Çınarlı'nın yaptığı kitabın, "Risk Toplumu'nda Şerrin ve Nimetlerin Paylaşımı" başlıklı birinci bölümünün ilk makalesinde Çınarlı, risk literatürü açısından önemli sosyal kuramcılar olan Ulrich Beck, Anthony Giddens ve Niklas Luhmann'ın eserlerinden yola çıkarak, "risk alanlar ve başkalarının aldıkları risklerin kurbanları" arasındaki ilişkiyi 'Risk Toplumu'nun dinamikleri çerçevesinde sorgulamaktadır. Küresel riskleri üretenlerin, bu sorumluluklarını "bölüştürerek" (çevresel sosyal sorumluluk ve sürdürülebilirlik uygulamalarında olduğu gibi) ya da ya da korkutarak (teröre karşı savaş kampanyalarında olduğu gibi) ikna etmeye dayalı bir strateji uygulayarak

“üstlendikleri” görülmektedir. “Risk Toplumu’nda Sorumluluk Kavramı ve Medyanın Risk İletişimindeki Rolü” başlıklı bu makalede küresel tehdit/tehlikelerin nasıl birbirlerinden beslenerek, birbirini yeniden üreten bir sistem haline geldiği, refleksif modernite açısından riskin düzenlenebilirliği, risk algılamasında ve risk iletişimde medyanın bir paydaş olarak rolü tartışılmıştır.

Instituto de Empresa Uluslararası İlişkiler ve İletişim Fakülteleri Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. İbrahim Al-Marashi, “Irak Rehine Krizi: Adam Kaçırma Eylemleri, Kitle İletişimi ve Irak Direnişi” başlıklı makalesinde, Koalisyon güçlerinin Irak’ı işgalinin ardından Iraklı direnişçilerin kitle iletişim araçlarını manipüle ederek, Batı’yı şiddet içeriği ile terörize ederek vurma ve böylelikle uluslararası kamuoyunu etkileme stratejisini ele almaktadır. Bu amaçla Mayıs 2003’ten bu yana Koalisyon ülkeleri vatandaşlarını rehine alıp, talepleri yerine getirilmediğinde kafalarını keserek, videoya kaydettikleri görüntüleri Batı televizyonlarına ve internete servis eden Iraklı direnişçilerin rehine videolarını inceleyen Al-Marashi, Iraklılara, uluslararası iş dünyasına ve Koalisyon güçlerine iletilen dehşet içerikli mesajların, terörizmin politik ve ideolojik amacının, medyanın ticari kaygısı ile sansasyonel olanı tercih etmesini nasıl buluşturduğunu gözler önüne sermektedir.

“Sürdürülebilirlik İletişimi’nde Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Rolü ve Küresel Ekonomik Kriz” başlıklı makalede ise Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler Anabilim Dalı öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Banu Baskan Karsak, ekonomik kriz dönemlerinde işletmelerin sürdürülebilirlik faaliyetlerinin etkinliğini sorgularken, sürdürülebilirliğin iletişimde kısa dönemli, tek yönlü iletişime dayanan geleneksel kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinin yerine iki yönlü iletişime dayalı, uzun vadeli uygulamaların tercih edilmesinin rekabet ve etik açıdan olumlu yönlerini ele almaktadır. Çalışmasında sosyal sorumluluk ile ilgili uluslararası oluşumları da aktaran Baskan Karsak, bu oluşumlar tarafından ortaya konulan ilkelerin kabul edilmesinin, yasal yaptırımı ve denetimi olmayan, ancak gönüllülük esasına dayanan yapısının da altını çizmektedir. Makalede, kurumsal sosyal sorumluluk ve sürdürülebilirlik arasında birbirini bütünleyen ve destekleyen ilişki, Unilever, Samsung ve Arçelik örnekleri ile ortaya konulmaktadır.

Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler Anabilim Dalı araştırma görevlisi Mutlucan Şahan ise “Risk Toplumu’nda Emek ve Sınıf” başlıklı makalesinde Ulrich Beck’in ‘Risk Toplumu’ tezini farklı bir perspektiften

değerlendirmekte. Şahan, günümüz dünyasını ve toplumsal dinamiklerini açıklamak için yürütülen tartışmalarda 'Risk Toplumu' yaklaşımının, çalışma yaşamında da özellikle de esneklik kavramı etrafında şekillenen yeni istihdam biçimleri ve çalışma ilişkileri yaratarak etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu makalede başta Beck ve Giddens olmak üzere, savunucularının özgürleştirici ve sınıflar üstü bir kavram olarak sunduğu riskin, genel olarak toplumsal yaşamda, özel olarak da çalışma alanında bunun tam tersi bir işlevi olduğu üzerinde durulmuştur.

Birinci bölümün son makalesinde ise, bir diğer Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler Anabilim Dalı araştırma görevlisi Aslı Sancar da "Kriz İletişimi Sürecinde 'Hegemonik Model' ve Bir Halkla İlişkiler Stratejisi Olarak Sosyal Sorumluluğun Uygulanması: British Petroleum (BP) Örneği" başlıklı makalesinde, geleneksel ve doğrusal kriz iletişimi modellerinin yerine Gramsci'nin hegemonya kavramından hareketle geliştirilen 'Hegemonik Model'i esas alarak, kurumların kriz iletişiminde kurumsal söylem ve eylemleri aracılığıyla baskın ideolojilerini nasıl sürdürmeye çalıştıklarını British Petroleum (BP) örneği kapsamında ele almaktadır. Sancar, bugün küresel ısınmanın bir numaralı sorumlusu olarak gösterilen petrol şirketlerinin başında gelen BP'nin, 'sosyal gerçekliğin inşasını' nasıl oluşturduğunu ve kriz iletişimi yönetimi sürecinde bir halkla ilişkiler stratejisi olarak gerçekleştirdiği kurumsal sosyal sorumluluk projelerini incelemiştir.

Galatasaray Üniversitesi Stratejik İletişim Yönetimi Yüksek Lisans Programı tez öğrencilerinin makalelerinden oluşan ve "Belirsizliğin Yönetimi" başlıklı ikinci bölümde Eda Turancı, "Made in China (Çin Malı) Sendromu ve Çin'in Ulusal Markasının Kriz Yönetimi" başlıklı çalışmada, düşük maliyet ve iş gücünün, kitlesel üretim ile birleşerek ekonomik bir patlama yaptığı Çin'in dünyaya yayılmış ihracat ürünlerinin kamu sağlığını tehdit etmesi sonucunda ulusal markasının, Çin'in itibarı üzerinde nasıl bir olumsuz etki yarattığını ele almaktadır. Bu çalışmada Ulrich Beck'in küresel riskin taşıdığı üç prensip (yer, zaman ve sosyal faktör) açısından Çin mallarını değerlendiren Turancı, bu risklerin kriz haline gelmesi ile birlikte ortaya çıkan çevresel, ekonomik, politik ve sosyal sorunları ve bu krizlerin nasıl yönetildiğini incelemektedir. Bu amaçla yerli ve yabancı haber kaynaklarında krize neden olan ürünlerle ilgili bir haber taraması yapan Turancı, Çin mallarını ihracat eden ülkelerde ne gibi yasal düzenlemelere gidildiğini, yapılan uluslararası anlaşmaları ve diğer önlemleri aktarmaktadır.

“Sağlık İletişiminde Bir Yöntem Olarak Risk Antropolojisinin Kullanımı ve Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklar (CYBH)” başlıklı makalede ise Nurgül Eryeşil, sağlıkla ilgili risklerin algılanmasında ve kabulünde kültürel yapıyı ele almaktadır. Eryeşil, bireyin ve büyük ölçüde toplumun sağlığını tehdit eden risklerin algılanmasında kültürlerin rolünü ve ağırlığını ölçmeyi kolaylaştıran risk antropolojisinin, sağlık ve hastalığa ilişkin farklı bakış açılarını aktarmada, bir sağlık iletişimi yöntemi olarak kullanılmasını CYBH örneği üzerinden değerlendirmektedir. Bugün küresel hastalıklar kapsamında değerlendirebileceğimiz CYBH, korunma ve kamuoyunun bilinçlendirilme sürecinde kültürel bakış açısının belirleyici olduğu hastalık türlerinin başında gelmektedir. Makalede, risk algılaması ile ilgili kuramsal yaklaşımlar, bu algılamaların temelindeki kültürel yapı ve bu yapıyı oluşturan bileşenler aktarılmış, modern ve geleneksel toplumlar perspektifinden beden, cinsiyet ve seksüel ilişkilere bakış açısı tartışılmıştır.

Sezen Burcu Er ise “Küresel Risk Unsuru Olarak GDO’lar (Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar) ve GDO’lu Ürünlerin Medyada Temsili” başlıklı makalesinde, ekolojik denge ve kamu sağlığı açısından GDO’ların küresel bir risk unsuru olup olmadığını ve GDO’larla ilgili risk iletişimi sürecinde medyanın rolünü tartışmaktadır. Söz konusu ürünlerle ilgili olarak ABD, AB ülkeleri ve Türkiye’deki bilimsel tartışmaları, kamuoyu algısının oluşmasını ve yasal düzenlemeleri inceleyen Er, ABD’nin ticari, AB’nin ise insan hakları ve kamu sağlığı odaklı bakış açısını ortaya koymaktadır. Bir AB ülkesi olan İngiltere’de yazılı basında GDO ile ilgili risk iletişimi platformunun nasıl oluştuğunu ve Türkiye’de de GDO’larla ilgili haberlerde risk enformasyonundaki tutarsızlıkların ve bu haberlerin kamuoyu oluşturmadaki rolünün, yazılı basından ve internet haber sitelerinden çeşitli örneklerle ele alındığı bu çalışma, medyanın tüm haberlerde olduğu gibi sansasyonel olanı tercih etmesini, bilinçlendirme yerine korku ve panik yaratmaya sevk eden sosyal temsilleri ile örülür bir söylem inşa etmesini gözler önüne sererken, demokratik toplumlarda bilgilendirilmiş karar almanın önemini de vurgulamaktadır.

Kitabın ikinci bölümünde yer alan bir diğer makalesinde Nurgül Eryeşil, “Sivil Havacılıkta Risk ve Kriz İletişimi: THY Tekirdağ Uçağı Kazası” başlığı altında risklerin ve krizlerin kontrolünde stratejik iletişimin rolünü, teknolojik ve bilimsel gelişmeleri alanına en hızlı biçimde uyarlayan sektörlerden biri olan sivil havacılık sektörü üzerinden değerlendirmektedir. “Risk ve kriz doğru yönetilemediği takdirde sürekli birbirini üretir” görüşüyle temellendirilen bu çalışmada, 26 Şubat

2009 tarihinde İstanbul-Amsterdam seferini yapan THY'nin TK 1951 sayılı Boeing 737-800 tipi "Tekirdağ" uçağının Schiphol Havaalanı'na inişi sırasında yaşanan ve 9 kişinin ölümüyle sonuçlanan kaza örnek olay olarak ele alınmıştır. Sivil havacılık sektöründeki krizlerin risk iletişimi kapsamında ele alındığı makalede, kriz dönemlerinde enformasyonun önemi, teknolojinin riskin üretimi ve yönetimindeki rolü, risk iletişimi planı çerçevesinde hazırlanacak kriz iletişim planının temel dayanakları ve sivil havacılıkta yaşanan krizlerin kendi içinde barındırdığı riskler stratejik iletişim üzerinden tartışılmıştır.

Kitaptaki ikinci makalesinde Eda Turancı, "Küresel Su Krizi ve Metalaştırılan Suyun Yeni Riskleri" başlıklı makalesinde, küresel bir kriz haline gelen kullanılabilir su rezervlerindeki azalmayı tartışmaktadır. 21'inci yüzyılda "mavi altın" olarak adlandırılan suyun metalaştırılması ile birlikte ortaya çıkan krizin; ülkeler ve bireyler açısından ne tür riskler barındırdığı, ortaya çıkan krizin ülkeler tarafından iyi yönetilemediği takdirde nasıl yeni riskler ürettiğinin ele alındığı bu makale, uğrunda savaşların göze alınabileceği suyun, uluslararası ilişkiler açısından dünya geneli, Ortadoğu ve Türkiye bağlamında önemine değinen geniş bir değerlendirme sunmaktadır. Tamamen ikame edilemeyen bir kaynak olan suyun, küresel ısınma, yanlış tüketim ve artan talep miktarının neden olduğu küresel krize, küresel çözümlerin üretilmesi gerekliliğini vurgulayan Turancı, çalışmasında işletmelerin su sorununa yönelik sosyal sorumluluk kampanyalarından da örnekler vermektedir.

Çınarlı'nın editörlüğünü yaptığı bu kitap, müphem olanı belirgin hale getirmenin gittikçe zorlaştığı 21'inci yüzyılda ona ışık tutmaya çalışmak, ardındaki mekanizmaları çözmeye çalışmak ve risk ve krizlerin düzenlenebilirliğini sorgulamak için atılan bir adımdan ibarettir.

Başka Bir İletişim Mümkün

Serhat GÜNEY

Kerem RIZVANOĞLU

Emre KÖKSALAN

Punto Yayınları, 2009

Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi öğretim üyeleri Serhat Güney, Kerem Rızvanoğlu ve Emre Köksalan tarafından hazırlanan “Başka Bir İletişim Mümkün” serisi ticari çıkarların ön plana çıktığı, girift, karanlık ilişkilerin hüküm sürdüğü, kamu hizmeti perspektifinin içiştir edildiğı bir medya ve iletişim düzeninin atıl seyircileri, pasif tüketicileri olarak kalmaya mahkûm olmadığımızı savunarak çoğulcu, bu dünyanın kıyasına itilmiş insanları birbirine bağlayan bir iletişimin mümkün olduğunu söylüyor.

Punto Yayınları tarafından yayımlanan “Başka Bir İletişim Mümkün” başlıklı bu üç ciltlik seri, tekelci medya ortamının sömürgeleştirdiğı bir medya ortamında neler yaşandığını, geleneksel medyanın amansız saldırcı gücü karşısında hangi silahlarla ve nasıl ayakta durabileceğimizi anlatıyor. Üç cepheden örneklerle bu mücadelenin taktik varyasyonlarını kurmaya, devasa büyüklükteki bir medya gücü karşısında, vicdan, adalet ve dayanışma duygularıyla yapabileceklerimizin altını çizmeye çalışıyor, alternatif yollar öneriyor.

Serinin ilk kitabı olan ve Serhat Güney’in yazdığı ‘Tüm Yönleriyle Topluluk Radyoları’, bir yönüyle yüzyıl başından, radyonun bir kitle medyası olarak kurumsallaşmaya başladığı o ilk yıllardan itibaren insanların kafasını kurcalamaya başlayan alternatif yayıncılık çizgisinin

tarihine ışık tutarken, bir yandan da bu çizgi içinde kendine özgü bir gelenek olarak biçimlenen topluluk radyolarını ele alıyor.

Serinin ikinci kitabı olan ve Kerem Rızvanoğlu tarafından yazılan **'Herkes için Web: Evrensel Kullanılabilirlik ve Tasarım'**, "web erişimi ve kullanımının herkes için evrensel bir hak" olduğu iddiasından hareketle, mevcut web ortamlarının çoğunun, gerek içerik, gerekse de tasarım düzeyinde öncelikle tek bir kullanıcı tipine hitap ettiği fikrine vurgu yapıyor: Batılı, genç, erkek ve teknoloji/internet konusunda deneyimli. Mevcut web ortamlarının, kadın, çocuk, yaşlı, özürlü ve hatta farklı kültürlerden gelen kullanıcıların oluşturduğu çeşitliliği gözlemleyen ayrımcı bir yapıda geliştiğini ve içselleştirildiğini örnekler üzerinden ortaya koyan kitap, herkesi kapsayan bir "evrensel kullanılabilirlik" deneyimi için çözüm önerileri sunuyor.

Emre Köksalan tarafından yazılan ve 2010 yılı başında yayımlanacak olan serinin üçüncü ve son kitabı ise dikkatini modern çağın belki de en güçlü ve en çok tartışılan medyasına yöneltiyor: Televizyon. Çok etkin ve yaygın bir kitle medyası olarak kabul gören televizyonun, ticari ya da devlet iktidarıyla şekillenen geleneksel tarihine alternatif olma adına geliştirilen tepkilerin derlenmeye çalışıldığı bu kitap, aynı zamanda etkileşim, katılım gibi kavramların izleyicinin gerçek anlamda özgürleştiği yeni bir televizyonculuk modeli içinde nasıl var edilebileceğini örnekler üzerinden tartışıyor.